II
7719(d)
BIBLIOTECA

IA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI
EPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

FILIALA ARHIVELOR STATULUI

Județul COVASNA

BUCUREȘTI — 1984

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

7719 (dublet)

DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

FILIALA ARHIVELOR STATULUI

Județul COVASNA

63099/1984

BIBLIOTECA

BUCUREȘTI, 1984

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Lucrarea a fost avizată de Comisia științifică pentru probleme arhivistice în ședința din 4 noiembrie 1983.

Autori:
VASILICA SZÁSZ
ERNESTIN CSIA
CARMEN SZÉKELY

Apare prin grija *Serviciului publicații și valorificare*

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

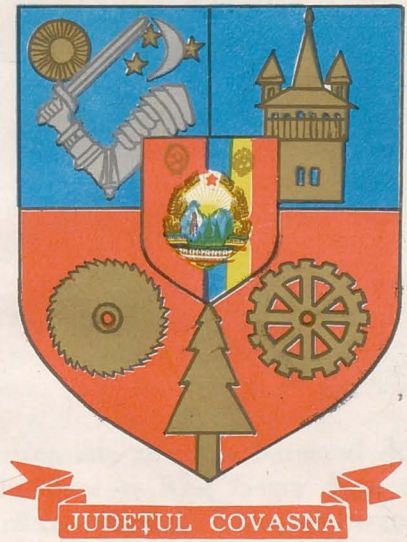

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

SCURT ISTORIC AL JUDEȚULUI

Județul Covasna este așezat în interiorul arcului carpatic, în locul unde Oltul și Râul Negru și-au creat șesuri, unde munții Vrancei, Nemira, Bodoc și Baraolt închid între ei depresiuni intramontane : Tîrgu Secuiesc, Sfîntu Gheorghe și Întorsura Buzăului. Bogăția acestor locuri a creat condiții favorabile pentru așezarea omului aici încă din cele mai îndepărtate timpuri.

Prin poziția sa geografică, acest județ a jucat un rol important în decursul istoriei, fiind așezat la întretăieri de drumuri care leagă sud-estul Transilvaniei de ținuturile Moldovei și Munteniei prin drumurile de pe Valea Buzăului și Pasul Oituz.

Descoperirile arheologice din ultimele decenii atestă prezența omului aici încă din paleoliticul superior. În așezările terasei de

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

la Cremenea, Gîlma (Valea Buzăului), Brăduț (depresiunea Baraolt) s-au găsit, pe lîngă unelte de silex, urma fosilelor din fauna paleolitică.

De asemenea, prezența culturii Criș — reprezentată prin descoperirile arheologice din localitățile Ilieni, Leț, Cernat — a culturii Boian (în localitățile Pădureni, Leț) și a culturii Cucuteni, Ariușd (în localitățile Bixad, Malnaș, Ariușd, Brăduț, Doboșeni, Poian etc.) caracteristice perioadei neolitice, constituie importante mărturii de străveche locuire a acestor meleaguri.

Mai tîrziu, în epoca bronzului se dezvoltă forțele de producție, se făuresc noi unelte, ceea ce are ca rezultat dezvoltarea meșteșugurilor și a agriculturii, fapt atestat de descoperirile arheologice efectuate în așezările din județul Covasna, ca cele de la : Zăbala, Sfîntu Gheorghe-Piatra de veghe, Peteni, Lemnia, Valea Seacă, Poian, Sînzieni, Coșeni, Reci, Cernat, Sîntionlunca, Ariușd. Culturile caracteristice acestei perioade : Coțofeni, Preschnckenberg, Schneckenberg, Monteoru Wietemberg și Cultura Nouă, au ocupat vechile vetre ale culturii neolitice, mărturie peste milenii a continuității vieții omenești în aceste locuri.

Populația geto-dacică — locuitoare pe aceste meleaguri — aflată într-o permanentă evoluție economică, continuă în epoca fierului să-și dezvolte agricultura, meșteșugurile și comerțul. În județ sînt așezări din prima perioadă a fierului Hallstatt, ca localitățile : Cernat, Reci, unde s-au găsit vase, iar la Dobolii de Jos, Sfîntu Gheorghe, pe lîngă vase s-au găsit vîrfuri de săgeți și de sabie.

În cea de a doua epocă a fierului săpăturile din localitățile Comolău, Baraolt, Valea Seacă, Ozun, Sfîntu Gheorghe au scos la iveală : brăzdare, vîrfuri de săgeți, vase de lut.

S-au găsit urme materiale datînd din secolul II î.e.n. în orașul Tîrgu Secuiesc și în Surcea. Bunăoară tezaurul de la Surcea este format din numeroase podoabe și obiecte dacice din argint aurit, deosebit de frumoase care atestă avansatele cunoștințe ale meșteșugarilor daci în prelucrarea acestui metal. Arme, unelte de

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

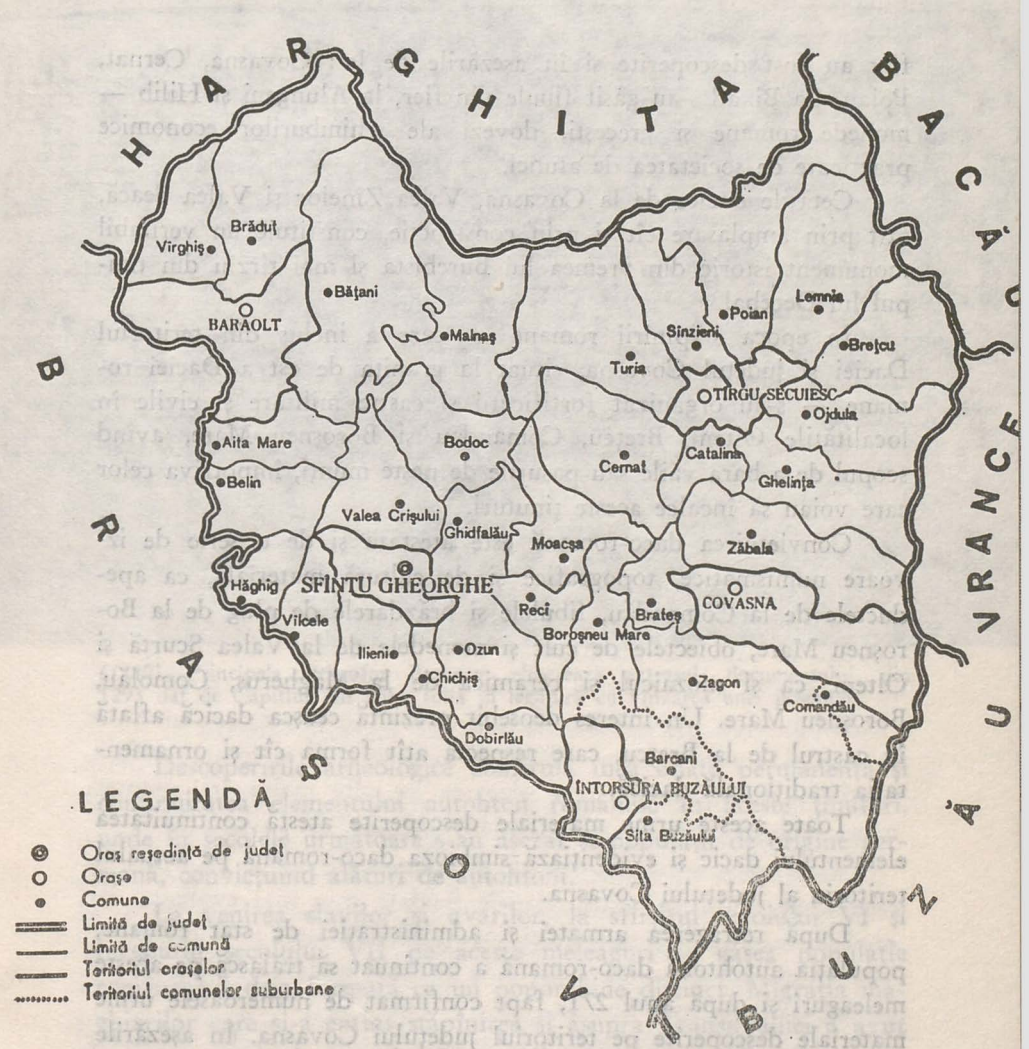

Harta județului Covasna

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

fier au fost descoperite și în așezările de la : Covasna, Cernat, Poian. La Bixad s-au găsit fibule din fier, la Alungeni și Hilib — monede romane și grecești, dovezi ale schimburilor economice practicate de societatea de atunci.

Cetățile dacice de la Covasna, Valea Zînelor și Valea Seacă, atît prin amplasare cît și prin construcție, constituie un veritabil monument istoric din vremea lui Burebista și mai tîrziu din timpul lui Decebal.

În epoca stăpînirii romane — care a inclus din teritoriul Daciei și județul Covasna, situat la granița de est a Daciei romane — s-au organizat fortificații și castre militare și civile în localitățile Olteni, Bretcu, Comandău și Borosneu Mare, avînd scopul de a bara văile sau pasurile de peste munți, împotriva celor care voiau să încalce aceste ținuturi.

Convietuirea daco-romană este atestată și de o serie de izvoare numismatice, topografice și de cultură materială, ca apeductele de la Comandău, fibulele și brăzdarele de plug de la Borosneu Mare, obiectele de cult și monedele de la Valea Scurtă și Olteni, ca și mozaicul și ceramica de la Măgheruș, Comolău, Borosneu Mare. Un interes deosebit prezintă ceașca dacică aflată în castrul de la Bretcu, care respectă atît forma cît și ornamentația tradițională dacică.

Toate aceste urme materiale descoperite atestă continuitatea elementului dacic și evidențiază simbioza daco-romană pe actualul teritoriu al județului Covasna.

După retragerea armatei și administrației de stat romane, populația autohtonă daco-romană a continuat să trăiască pe aceste meleaguri și după anul 271, fapt confirmat de numeroasele urme materiale descoperite pe teritoriul județului Covasna. În așezările de la Cernat, Reci, Pădureni și Sfîntu Gheorghe s-au găsit unelte de os și fier, brăzdar de plug, valvă de tipar. Alte așezări prefeudale din secolele VI—X în județul Covasna sînt la Baraolt, Angheluș, Coșeni, Eresteghin, Cernat.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

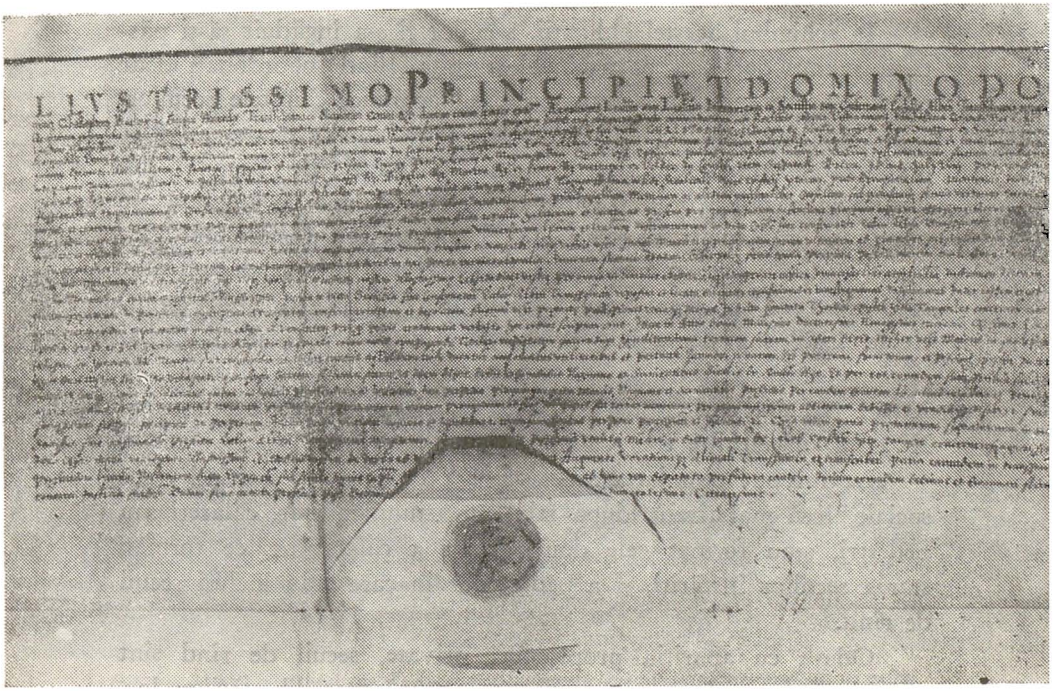

(1580). Principele Cristofor Bathory eliberează extrasul documentului din 1293 dat de Capitlul din Alba Iulia în legătură cu vînzarea unei posesiuni.

Descoperirile arheologice confirmă încă odată permanența și continuitatea elementului autohton românesc în aceste ținuturi, unde în secolele următoare s-au așezat și populații de origine germană, conviețuind alături de autohtoni.

La venirea slavilor și avarilor, la sfîrșitul secolului VI și începutul secolului VII pe aceste meleaguri se găsea populație românească deja formată ca un popor bine distinct. Migrația maghiarilor care și-a extins stăpînirea și asupra Transilvaniei a avut ca urmare colonizarea, de către regii unguri, a secuilor, în scopul apărării teritoriului împotriva pecenegilor, cumanilor și tătarilor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În schimbul acestei obligații, secuilor li s-a îngăduit să-și păstreze modul de viață pe neamuri și spițe, fiind subordonați doar regelui, reprezentat prin împuternicitul acestuia, comitele secuilor.

După așezarea secuilor pe aceste teritorii, aceștia au adoptat organizarea administrativă cunoscută sub numele de „scaune" sub directa influență a organizării mai vechilor scaune de judecată ale populației românești de aici. Astfel, pe teritoriul județului Covasna s-au format scaunele Sepsi (Sepsi Szék) atestat documentar încă din 1224 ca „terra Sebus", Scaunul Kézdi (Kezdi Szék) amintit în 1307 sub denumirea de Sykulus de Kyzd, scaunul Orbai (Orbai Szék) amintit în documente ca „Siculi de Orbou" în 1396 ; scaunul Micloșoara, contopit la sfîrșitul secolului al XVI-lea cu celelalte trei scaune.

La început populația secuiască era omogenă neexistînd clase sociale, însă mai tîrziu, după felul serviciului militar, călăreți sau pedeștri, s-au format cele două clase : a călăreților, ce formau starea secuilor înstăriți, și a pedeștrilor în care erau incluși secuii de rînd.

Odată cu apariția proprietății private, secuii de rînd sînt nevoiți să lupte în permanență pentru apărarea libertăților lor, încălcate din ce în ce mai des de către conducători, secuii înstăriți. Lupta lor împotriva asupririi sociale se împletește cu lupta poporului român pentru libertate națională și dreptate socială, manifestată la început prin plecarea pe alte meleaguri, nesupunerea la lucru, nesocotirea ordonanțelor date de autorități.

Este caracteristic faptul că țărănimea din zonă nu pleca în comitatele limitrofe, unde relațiile feudale erau mai evoluate, iar exploatarea mai accentuată, ci spre răsărit și sud, în Moldova și Țara Românească, unde fiind bine primită nădăjduia să găsească posibilități mai bune de trai.

Nu o dată s-a întîmplat în această vreme ca secuii să-i atace pe conducători și oficialitățile vremii și pe slujitorii acestora, să le distrugă semănăturile, să le devasteze curțile și să le dea foc

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

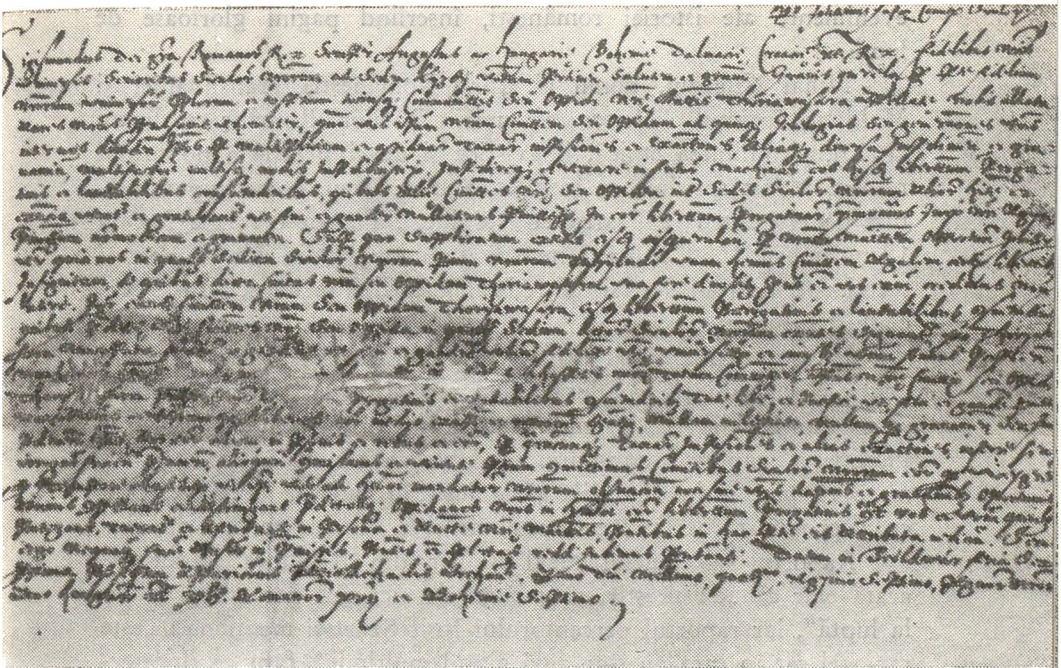

1127 mai 9. Sigismund de Luxemburg întăreşte privilegiile locuitorilor oraşului Tîrgu Secuiesc.

sau să le dărîme locuinţele în semn de protest împotriva nedreptăţilor sociale.

Luptele secuilor pentru apărarea şi păstrarea libertăţilor lor, desfăşurate în perioada 1342—1545 au culminat cu marea mişcare din 1562, ale cărei proporţii le-a întrecut pe toate celelalte. În 1514 cînd vîlvătaia răscoalei se întinde treptat, cuprinzînd întreaga Transilvanie din Crişana, Maramureş pînă în Ţara Bîrsei, iobagii români, maghiari şi secui se ridică la luptă împotriva exploatării feudale, avînd drept conducător al răscoalei pe Gheorghe Doja, originar din satul Dalnic, comuna Moacşa, judeţul Covasna. Locuitorii judeţului Covasna au participat la toate marile

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

evenimente ale istoriei românești, înscriind pagini glorioase de luptă.

Mihai Viteazul, domn al Țării Românești, Transilvaniei și Moldovei, primul făuritor al unirii Țărilor Române realizată (1600), pe unitatea etnică, lingvistică și de civilizație a poporului român, a fost sprijinit cu însuflețire și de secui, ce au luptat alături de el pentru realizarea acestui ideal. Pentru credința lor, la 18 noiembrie 1599, Mihai Viteazul îi eliberează din iobăgie pe toți secuii, pe urmașii lor și le redă libertățile, recunoscîndu-le vechile drepturi ale acestora.

În următoarea etapă istorică, lupta țărănimii pentru eliberare continuă cu răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan, români și maghiari ridicîndu-se împotriva asupritorilor feudali locali și împotriva stăpînirii habsburgice. Răscoala din 1784 a avut un mare răsunet și în rîndurile țăranilor din județul Covasna, ceea ce a provocat îngrijorarea nobilimii și a conducătorilor de aici.

Raportul vicejudelui regal Mauer din Regiunea Păduroasă arată clar că „există știri că iobagii de aici sînt gata să se ridice la luptă", iar raportul perceptorului Iosif Szörtsei menționa : „este rar acel sat în care nu s-ar auzi glasul mulțimii", fapt ce îl determină să precizeze că „și ei s-ar alătura răsvrătiților". La numai un an după marea răscoală condusă de Horea, Cloșca și Crișan în 1786, izbucnește mișcarea țăranilor din Racoșul de Sus, ce avea drept scop lichidarea servituților feudale.

Luptele sociale și naționale duse de poporul român și naționalitățile conlocuitoare au culminat cu revoluția burghezo-democratică din 1848. Documentele contemporane atestă că în județul Covasna s-au desfășurat cu cea mai mare intensitate luptele țărănimii în vîltoarea anului 1848.

Printre conducătorii revoluționari de frunte, pe care fila de istorie i-a înregistrat pentru posteritate, este și Aron Gábor născut în județul Covasna, comuna Bretcu. Mișcările revoluționare s-au integrat în mod direct în lupta care se va solda în iunie 1848 cu desființarea iobăgiei și a privilegiilor nobiliare. Din cadrul acestor

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

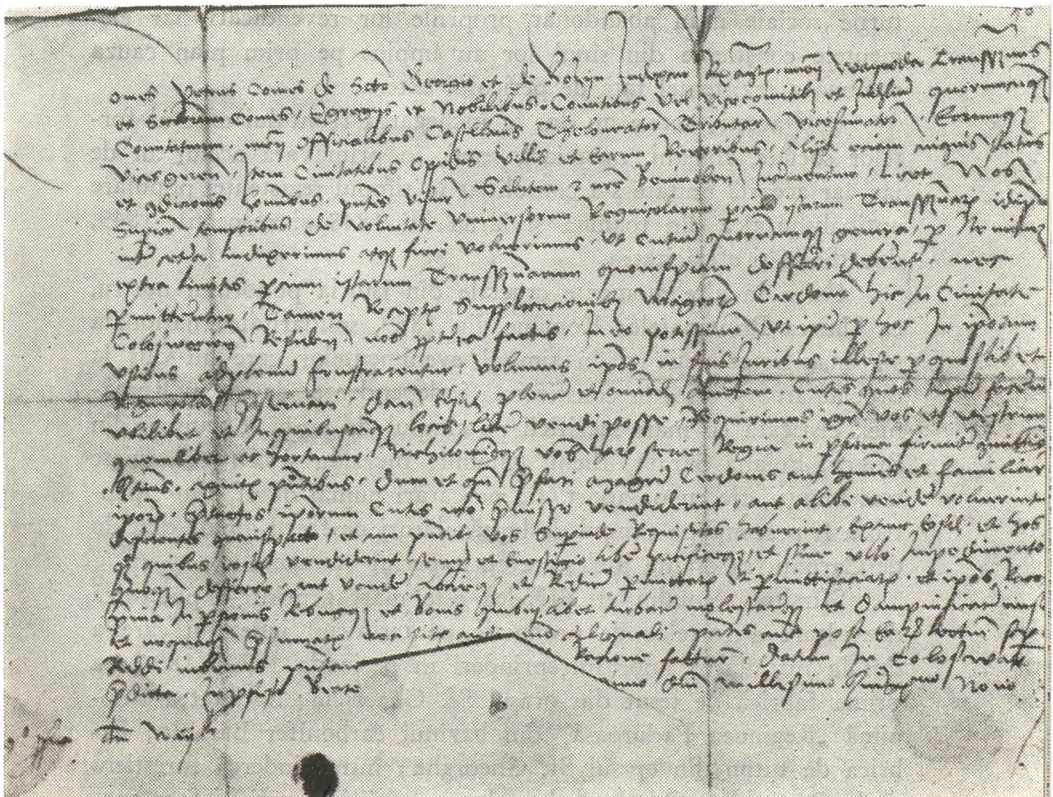

1509. Privilegiul voievodului Petru al Transilvaniei dat breslei tăbăcarilor din Cluj.

mişcări face parte şi acţiunea grănicerilor şi iobagilor din Estelnic care au atacat conacul nobiliar Szacsvay, silind moşierul să le restituie pămînturile luate. De asemenea la Ojdula, Saciova, Zălan, Turia şi Cernat şi în alte localităţi (Imeni, Ruseni şi Ozun) mişcările au fost îndreptate împotriva duşmanului comun, marea nobilime.

Frămîntările intense, adunările şi dezbaterile ce se ţineau lanţ, au pus în mişcare întreaga populaţie a judeţului. Clasele şi pă-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

turile sociale n-au abandonat propriile lor revendicări, iar elementele conştiente din sînul lor au împins pe prim plan cauza comună a rezistenţei faţă de pericolul extern.

Toţi aceşti factori au dus la închegarea frontului unic al forţelor sociale, români, maghiari, secui, în primăvara acelui an de jar, iar această unitate s-a consolidat în timpul rezistenţei populare antihabsburgice din toamna şi iarna lui 1848 şi respectiv 1849, dovedindu-şi eficacitatea.

Ca şi în alte momente cruciale din istoria poporului nostru, ca Unirea Principatelor Române din 1859, solidaritatea naţională s-a manifestat activ şi în timpul evenimentelor care au dus la proclamarea şi apoi la consfinţirea independenţei de stat a României, cîştigată cu mari sacrificii pe cîmpul de luptă. Locuitori din Breţcu, Poiana Sărată, Ilieni, Estelnic, Bicfalău şi Tîrgu Secuiesc trec munţii, fie cu paşaport, fie pe cărări numai de ei ştiute, pentru a fi prezenţi pe cîmpul de luptă alături de fraţii lor de dincolo de Carpaţi, în crunta încleştare cu imperiul otoman.

Sfîrşitul secolului al XIX-lea este marcat printr-o puternică dezvoltare a forţelor de producţie pe teritoriul judeţului care a dus la înfiinţarea unor întreprinderi în perioada 1872—1894, ca prima fabrică de ţesut din oraşul Sf. Gheorghe ; Societatea Anonimă „Regiunea Păduroasă" din bazinul carbonifer Baraolt ; Fabrica de tutun din oraşul Sf. Gheorghe ; întreprinderea forestieră de la Comandău. Odată cu dezvoltarea micii industrii îşi face apariţia şi clasa muncitoare care începe să se organizeze, participînd la acţiunile împotriva nedreptăţilor sociale prin numeroase greve.

În toamna anului 1918, cînd lupta de eliberare naţională a românilor din Transilvania se apropia de desnodămîntul victorios al împlinirii aspiraţiilor seculare pentru unitate naţională, în adunări populare desfăşurate într-o atmosferă de entuziasm, s-au ales delegaţii pentru Adunarea Naţională de la Alba Iulia.

În ziua de 24 noiembrie o mare adunare populară, la care au participat peste 2000 de ţărani, a avut loc în comuna Vîlcele. Participanţii şi-au afirmat din nou „dorinţa fierbinte ce însufle-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

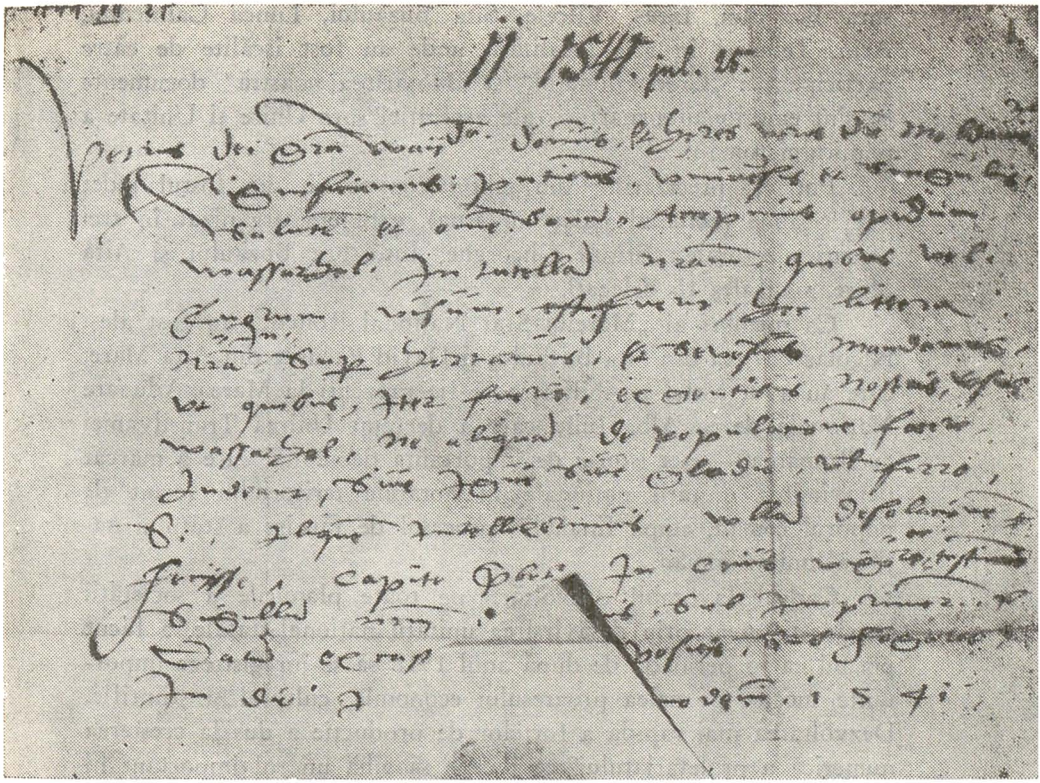

1541 iulie 25. Petru Rareş, domnul Moldovei ia sub ocrotirea sa oraşul Tîrgu Mureş.

ţeşte inima fiecărui român şi declarăm că voinţa sa nestrămutată este să se unească".

Prin votul unanim al celor prezenţi au fost aleşi ca delegaţi la Alba Iulia, Bogdănel Caraş, Alexandru Potcoavă şi Nicolae Casas etc.

În acelaşi timp, sute de ţărani şi-au manifestat dorinţa de a fi prezenţi la marele act istoric, de la 1 Decembrie 1918, în adunările populare de la : Araci, Valea Crişului, Ariujd, Ilieni, Întor-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

sura Buzăului, Iarăș, Vîlcele, Sita Buzăului, Lunca Calnicului, Arin, Teliu și în alte localități, unde au fost iscălite de către participanți : „Credenționalul" și „Hotărîrea noastră" documente ce sînt emoționante mărturii ale aspirației spre Unire și Unitate a poporului român.

Potrivit precizărilor din textul convocării, din fostul județ Trei Scaune (actualul județ Covasna), care era organizat în trei cercuri electorale : Sfîntu Gheorghe, Întorsura Buzăului și Aita Mare, s-au ales 15 delegați.

Ca membri ai „Marelui Sfat Național Român" au fost aleși Nicolae Cristea din Sita Buzăului și David Păcurar din Aita Mare, care au avut astfel posibilitatea să fie prezenți la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia care a decretat Unirea Transilvaniei cu România — act istoric de importanță deosebită, care a marcat desăvîrșirea unității naționale în hotarele teritoriului locuit de poporul român, etapă finală în procesul de făurire a statului național unitar român.

Cadrul favorabil dezvoltării pe toate planurile a societății românești, creat prin desăvîrșirea unității național-statale, a făcut posibil ca în perioada de după anul 1918 să se înregistreze importante succese pe calea progresului economic, cultural și științific. Dezvoltarea mai rapidă a forțelor de producție a dus la creșterea numerică a proletariatului, ce începe să aibă un rol important în viața țării mai ales după anul 1921, cînd Partidul Comunist Român preia conducerea luptei clasei muncitoare împotriva exploatării, pentru o viață mai bună, pentru socialism.

Printre acțiunile revoluționare inițiate și conduse de Partidul Comunist Român în județ s-au înscris greva muncitorilor de la fabrica de țigarete Sfîntul Gheorghe în 1926 ; greva minerilor din Căpeni de la 1928.

În perioada crizei economice din anii 1929—1933 acțiunile muncitorești își sporesc forța și combativitatea. La 23 februarie 1929 izbucnește greva la mina Căpeni, care a durat o săptămînă. Conducerea întreprinderii a fost silită să recunoască contractul de

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

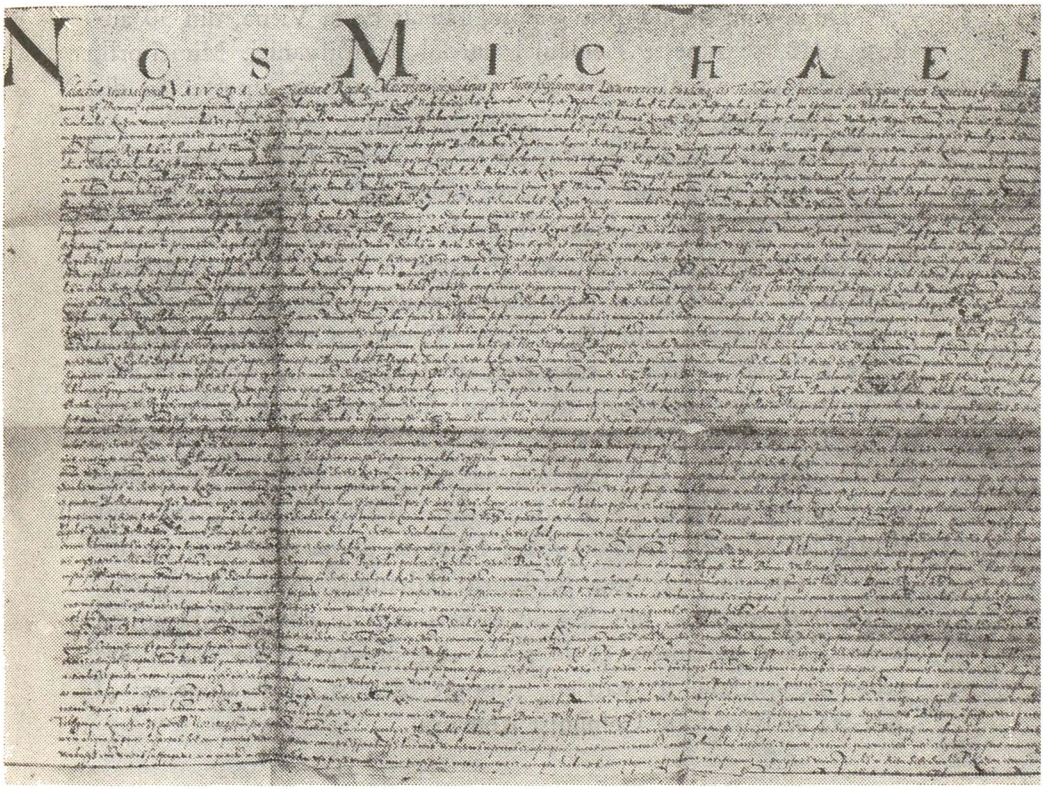

1600 februarie 9. Mihai Viteazul întăreşte vechile privilegii ale locuitorilor scaunului Caşin.

muncă colectiv, să-l concedieze pe inspectorul de mină şi să-i reprimească pe muncitorii concediaţi.

La 23 mai 1929 muncitorii fabricii textile declară grevă, aceasta încheindu-se cu victoria muncitorilor : contract colectiv, mărirea salariului cu 20%, ziua de lucru de 8 ore, concedii plătite, măsuri pentru protecţia sănătăţii. Lupta maselor populare, sub conducerea comuniştilor, a culminat cu greva muncitorilor forestieri de la Comandău din 3 iulie 1936.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

După cum se știe, prin odiosul Dictat de la Viena, din 30 august 1940, se răpește României nordul Transilvaniei. Muncitorii, țăranii și intelectualii, în frunte cu comuniștii, au ripostat în diferite forme împotriva fasciștilor și hortyștilor.

Vestea înfăptuirii actului de la 23 august 1944 a umplut de bucurie și mîndrie inimile maselor de omeni ai muncii de pe meleagurile covăsnene. Memorabile pagini de eroism a înscris populația civilă din fabricile, orașele și satele de aici, alături de armata română. În aceste lupte s-au distins mulți locuitori din Sita Buzăului, Zăbrătău, Chichiș, Ilieni, Vîlcele, Crasna etc. Aceste fapte reflectă puternicul ecou pe care l-au avut în conștiința maselor chemările înflăcărate ale partidului comunist de a lupta împotriva fasciștilor și hortyștilor.

Înaintînd pe calea deschisă de actul istoric de la 23 August 1944 județul nostru, ca de altfel toate județele țării, a cunoscut profunde transformări înnoitoare în toate domeniile vieții economice și sociale. Azi toți locuitorii județului, români, maghiari, germani deopotrivă, muncesc în strînsă unitate pentru înfăptuirea exemplară a sarcinilor ce le revin din programul de dezvoltare economico-socială a patriei, adoptat de istoricul Congres al XII-lea al Partidului Comunist Român.

DIN ISTORICUL FILIALEI

Instituțiile existente de-a lungul veacurilor au creat bogății de documente, adevărate izvoare, ce însumează în ele experiența socială, politică, economică și culturală a locuitorilor acestui străvechi pămînt românesc în cursul dezvoltării sale istorice. Aceste documente reprezintă surse de prim rang în reconstituirea istoriei maselor populare, a dezvoltării societății, cît și a luptei duse de poporul român pentru păstrarea ființei naționale, pentru unitate și progres.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

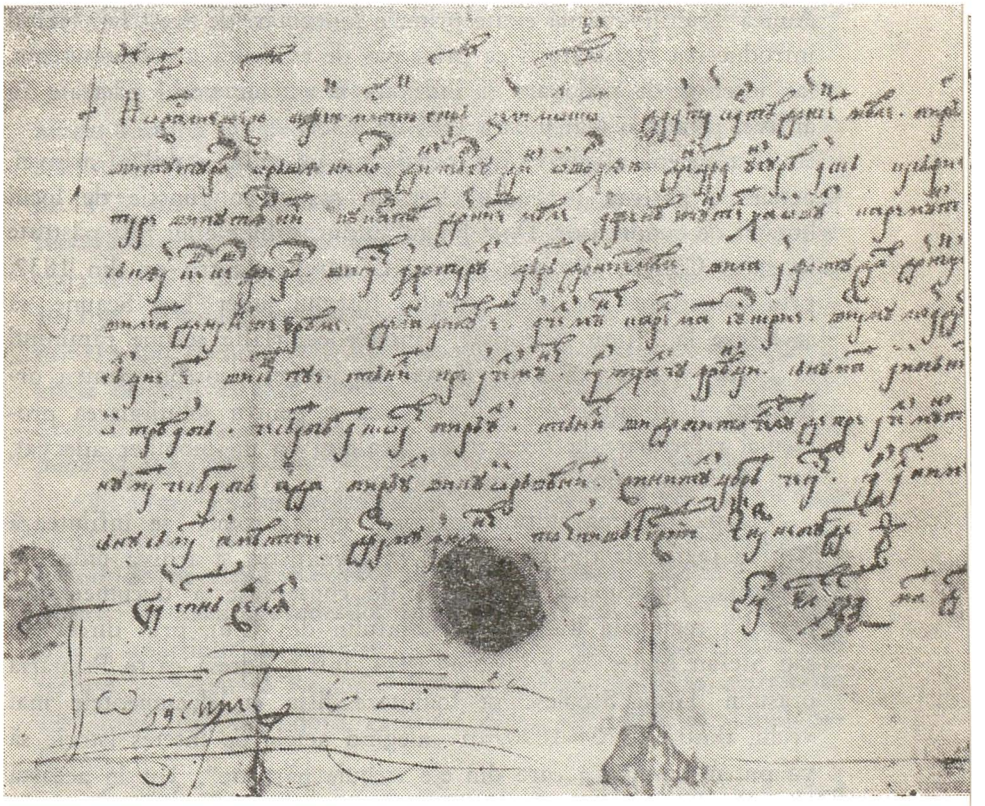

1652 mai 4. Act emis de Vasile Lupu, domnul Moldovei, prin care aprobă locuitorilor oraşului Tîrgu Secuiesc să-şi pască vitele în Moldova.

Toate aceste documente din epoca cea mai veche şi pînă în epoca noastră formează baza documentară a Filialei Arhivelor Statului judeţul Covasna.

Administraţiile locale, precum şi administraţia consiliilor oraşelor Tîrgu Secuiesc, Sfîntu Gheorghe, Breţcu şi Ilieni au avut preocupări încă din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea pentru păstrarea documentelor create. Acestea au fost impulsionate mai ales în timpul domniei Mariei Tereza, cînd Cancelaria

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Aulică Transilvăneană emite primele îndrumări de acest fel, vizînd introducerea registraturii ca prim pas de evidență a actelor create, iar ulterior de ordonare și indexare a actelor vechi păstrate în arhive, pentru o mai ușoară regăsire a lor.

La începutul activității, neexistînd un sediu stabil al arhivei, actele se păstrau în cadrul fiecărui scaun, în funcție de locul hotărît de conducător. De-a lungul anilor, arhivele au fost păstrate în satul Cernat, Chilieni, Sfîntul Gheorghe pentru ca din 1832, prin construirea localului sediului fostului județ Trei Scaune, să se fixeze la Sfîntu Gheorghe, arhivele celorlalte scaune rămînînd la fiecare creator. S-a manifestat un interes deosebit pentru ordonarea și inventarierea arhivelor, ca și pentru soluționarea problemei referitoare la înzestrarea localului cu un mobilier adecvat, încă de la începutul existenței lor.

După făurirea statului național unitar român se înființează Arhiva regională din Cluj, care va administra și arhiva județului Covasna. Preocupată de modul de conservare a documentelor, Direcția regională a Arhivelor Statului din Cluj, prin directorul său Ștefan Meteș, cere în anul 1924, într-o adresă către Primăria orașului Tîrgu Secuiesc să înainteze lista cu documentele mai vechi, dintre 1870—1890, ca „alegînd actele de interes istoric să vă putem comunica care din ele trebuie păstrate". Tot în această adresă se cere cu insistență să nu se facă nici o selecționare sau înstrăinare de acte fără avizul și aprobarea prealabilă a Direcției regionale din Cluj. Mai trziu, prin Decizia nr. 63179/1939 a Ministerului Educației Naționale care înființa Direcția regională a Arhivelor Statului Brașov, arhiva fostului județ Trei Scaune devine circumscripție a sa, împreună cu Făgărașul.

Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă declanșată la 23 August 1944, care a deschis calea unor profunde schimbări revoluționare în ansamblul destinelor națiunii a însemnat și pentru Arhivele Statului o nouă etapă a

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

dezvoltării pe linia amplificării atribuțiilor ce și le asuma pînă la acea dată.

Prin Decretul Prezidențial nr. 17 din 27 ianuarie 1951 Arhivele Statului au trecut de la Ministerul Învățămîntului Public la Ministerul Afacerilor Interne, iar Hotărîrea Consiliului de Miniștri nr. 472 din 29 mai 1951 a stabilit atribuțiunile și normele de funcționare ale Direcției generale a Arhivelor Statului. Prin Decizia nr. 278 din 5 iulie 1951 a Ministerului Afacerilor Interne au fost înființate serviciile și secțiile regionale, iar prin Decizia nr. 313 din 16 iulie 1951 ale aceluiași minister s-au înființat depozitele de arhivă, care ulterior au devenit filiale raionale ale Arhivelor Statului, cu sarcina de a aduna, conserva, prelucra și a pune la dispoziția cercetătorilor materialele documentare.

În urma acestor reglementări la data de 15 iunie 1953 a luat ființă Filiala Arhivelor Statului a raionului Sfîntu Gheorghe, aparținînd de Serviciul Regional al Regiunii Mureș Autonome Maghiare ; în baza prevederilor art. 7 din H.C.M. nr. 472/1951 Filiala a aparținut de acest serviciu pînă în anul 1962, cînd a fost trecută la Serviciul Regional Brașov. Filiala coordona activitatea arhivistică din cele două raioane Sfîntu Gheorghe și Tîrgu Secuiesc.

Această organizare s-a menținut pînă în februarie 1968, cînd a fost aplicată noua lege administrativă, devenind filială independentă cu denumirea de Filiala Arhivelor Statului a județului Covasna.

În primii ani de activitate, colectivul de arhiviști al filialei a avut de rezolvat problema spațiului de depozitare, a preluării arhivelor vechi și a îndrumării întreprinderilor și instituțiilor pentru păstrarea arhivelor.

La început, filialei i s-au repartizat cîteva încăperi insuficiente pentru depozitarea arhivei, pentru ca din 1958, cu sprijinul

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

organelor locale de partid și de stat, fondurile și colecțiile să fie mutate în fostul sediu al comandamentului grănicerilor secui, unde se află și în prezent. Clădirea, recunoscută a fi monument istoric, a fost construită la începutul secolului al XIX-lea, probabil în anul 1812, în stil clasicist, cu arcade și rizalit. A fost folosită ca centru al regimentului grănicerilor de cavalerie secuiască și al curții marțiale a regimentului pînă la desființarea acestora în vara anului 1849.

În anul 1854 în această clădire au fost ținuți pînă la condamnare și execuție Varady Iosif și Bartalis Francisc, capii mișcării din Trei Scaune care au încercat în anul 1853 o nouă revoluție contra habsburgilor.

Colectivul filialei, în cele trei decenii de activitate a acordat o mare atenție lucrărilor arhivistice de ordonare, inventariere și selecționare a materialelor documentare.

Cu timpul, baza documentară a filialei a fost completată cu o bogată bibliotecă de specialitate, care numără circa 400 volume cărți și 3000 publicații periodice, urmînd a fi permanent îmbogățită.

VALOAREA TEZAURULUI DOCUMENTAR

Fondurile și colecțiile conservate la Filiala Arhivelor Statului județul Covasna constituie un bogat și multilateral izvor de informații care asigură cercetării științifice o documentație bogată pentru variate domenii de activitate.

Îmbrățișînd un lung răstimp istoric, începînd din secolul al XIII-lea și pînă în zilele noastre, fondurile arhivistice amintite îmbracă o largă gamă tematică putînd fi clasificate astfel : administrative, economice, judecătorești, sanitare și sociale, școlare și culturale și colecții arhivistice.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

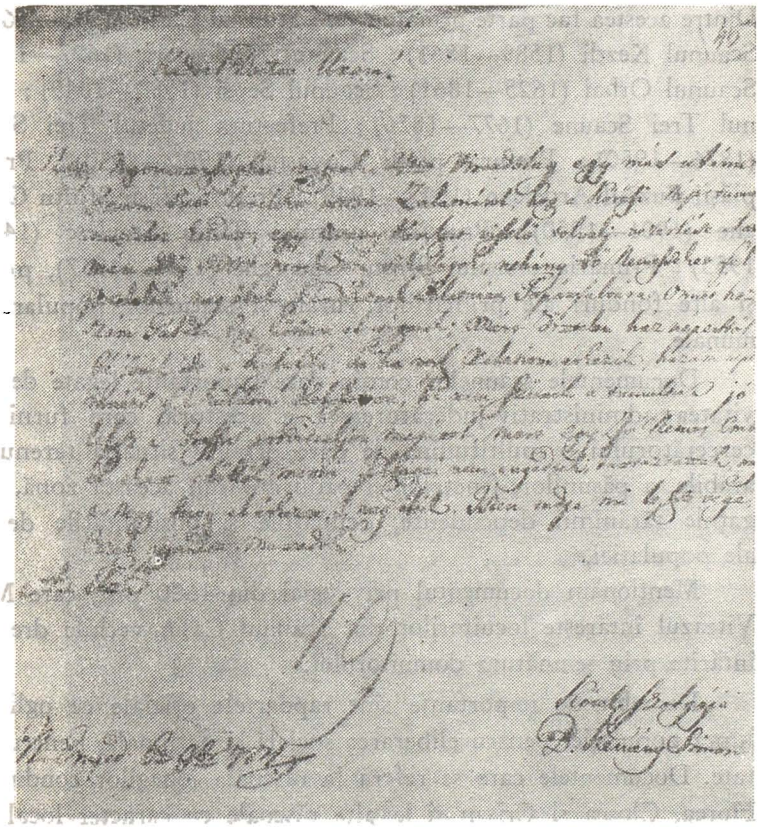

1784 noiembrie 6. Scrisoarea baronului Kemény Iosif din Aiud, prin care comunică că oastea răsculaţilor lui Horea, Cloşca şi Crişan a ajuns la un număr de 5.000.

Fondurile administrative

Sînt cele mai frecvent utilizate în cercetarea istorică şi se referă la organizarea şi activitatea instituţiilor aparţinînd administraţiei locale de stat, reflectînd evoluţia istorică a vieţii economice, sociale, politice şi culturale a acestui teritoriu românesc.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Dintre acestea fac parte următoarele : Scaunul Caşin (1515—1600) ; Scaunul Kezdi (1589—1861) ; Scaunul Micloşoara (1627—1849) ; Scaunul Orbai (1625—1861) ; Scaunul Sepsi (1580—1849) ; Scaunul Trei Scaune (1677—1876) ; Prefectura judeţul Trei Scaune (1876—1950) ; Pretura plăşii Covasna (1900—1950) ; Pretura plăşii Buzăul Ardelean (1922—1949) ; Pretura plăşii Sfîntu Gheorghe (1901—1950) ; Primăria oraşului Tîrgu Secuiesc (1427—1955) ; Primăria oraşului Sfîntu Gheorghe (1736—1957), precum şi alte fonduri ale primăriilor rurale şi sfaturilor populare comunale.

Documentele scaunelor conţin date importante legate de activitatea administrativ-judecătorească a acestora, care furnizează cercetătorului o multitudine de date privind situaţia terenurilor arabile, a păşunilor, fîneţelor şi pădurilor din această zonă, obligaţiile ţărănimii dependente, ocupaţiile şi posibilităţile de trai ale populaţiei.

Menţionăm documentul privilegial din 1600 prin care Mihai Viteazul întăreşte locuitorilor din Scaunul Caşin vechile drepturi, întărite prin semnătura domnitorului.

Deosebit de importante sînt rapoartele oficiale ce oglindesc lupta populaţiei pentru eliberarea socială şi naţională, pentru unitate. Documentele care se referă la răscoala iobagilor condusă de Horea, Cloşca şi Crişan şi la alte răscoale cu caracter local (cea de la Racoşul de Sus — 1786), completează informaţiile referitoare la acest moment important din istoria patriei. Remarcăm, de asemenea, documentele privind anul revoluţionar 1848—1849 ce dau bogate informaţii referitoare la luptele desfăşurate de ultimul bastion al revoluţiei care a fost Scaunul Trei Scaune.

Documentele existente în fondul Prefecturii fostului judeţ Trei Scaune cît şi cele ale preturilor ilustrează diferite aspecte legate de dezvoltarea acestei regiuni pe multiple planuri după făurirea statului naţional unitar român.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

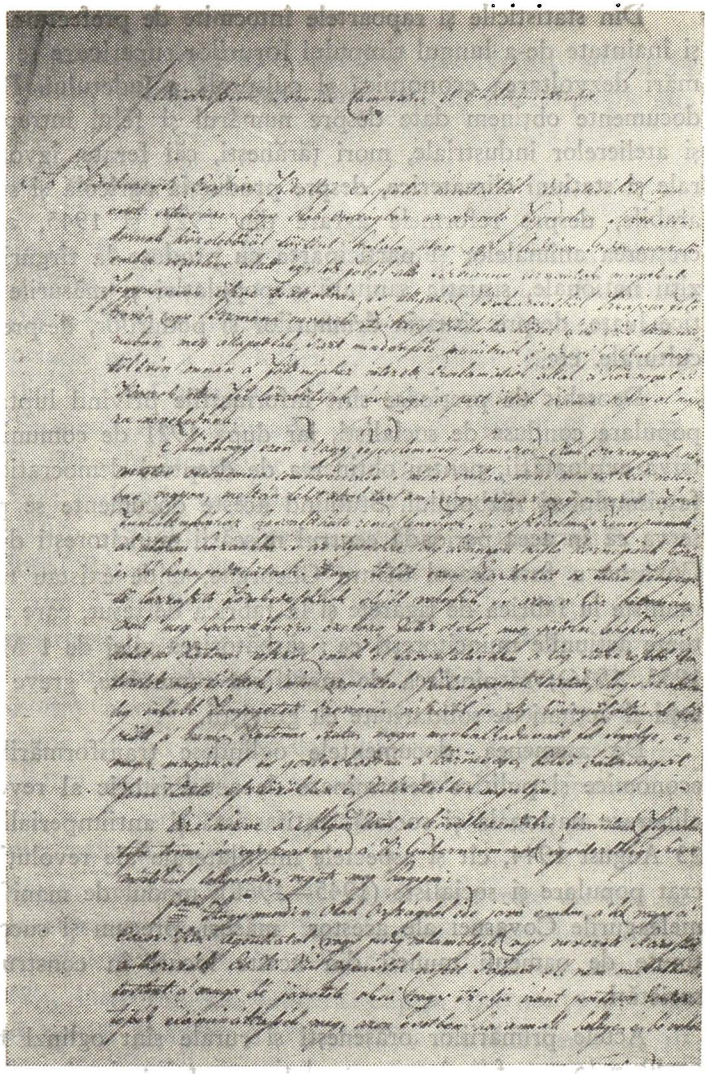

1821 februarie 26. Ordinul gubernatorului Banffy către judele regal, prin care comunică despre mişcarea revoluţionară condusă de Tudor, proclamaţia dată şi faptul că acesta se îndreaptă spre Craiova.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Din statisticile și rapoartele întocmite de prefectura județului și înaintate de-a lungul timpului forurilor superioare se poate urmări dezvoltarea economică și culturală a județului. Din aceste documente obținem date despre numărul și felul întreprinderilor și atelierelor industriale, mori țărănești, căi ferate, izvoare minerale și stațiuni climaterice, despre producția agricolă și suprafețele arabile, despre reformele agrare din 1921 și 1945, apicultură, creșterea animalelor și participarea cu produse la tîrguri și expoziții naționale, situația sanitară a populației și măsurile profilactice luate, despre situația drumurilor și podurilor, despre asociații culturale. etc.

Deosebit de prețioase sînt informațiile privind lupta maselor populare conduse de socialiști, iar după 1921 de comuniști împotriva exploatării, pentru obținerea de drepturi democratice, contra fascismului și războiului. Studiind aceste documente se poate observa că în acea perioadă centrul mișcării muncitorești din județul Covasna a fost orașul Sfîntu Gheorghe, unde existau nuclee comuniste la fabrica de țigarete și la fabrica de țesut, care au condus toate acțiunile muncitorești ca : sărbătorirea zilei de 1 Mai (1929, 1933, 1936), răspîndirea de manifeste comuniste, greve muncitorești și acțiuni de solidaritate cu greviștii.

De asemenea, documentele oglindesc transformările social-economice și politice determinate de actul istoric al revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, cît și aspectele multilaterale ale revoluției democrat populare și socialiste (1945—1968), modul de manifestare pe meleagurile Covasnei ale acestor măsuri, precum și succesele obținute de oamenii muncii din aceste locuri în construirea noii societăți.

Actele primăriilor orășenești și rurale sînt oglinzi fidele ale problemelor ce frămîntau populația acestui teritoriu românesc și care erau rezolvate în adunările comunităților și menționate în procesele-verbale. Documentele primăriilor orașelor reflectă preo-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

cupările administrației orășenești privind dezvoltarea edilitară; iluminatul public, rețeaua stradală, construcții de interes public etc.

Fondurile economice

Din acestea fac parte: Breasla croitorilor din Sfîntu Gheorghe (1808—1876); Asociația tîmplarilor și lăcătușilor din Sfîntu Gheorghe (1853—1873); Asociația dulgherilor și zidarilor (1858—1859); Asociația unită a pantofarilor, cojocarilor, tinichigiilor și brutarilor din Sfîntu Gheorghe (1856—1926); Breasla cojocarilor din Tîrgu Secuiesc (1862); Breasla vopsitorilor textiliști din Hăghig (1817); Breasla lăcătușilor și fierarilor din Tîrgu Secuiesc (1795—1854); Federația generală a meseriașilor din orașul Sfîntu Gheorghe (1925—1952); Federația generală a meseriașilor din centrul raional Baraolt (1895—1950); Corporațiunea generală a meseriașilor din Tîrgu Secuiesc (1892—1950); Corporațiunea generală a meseriașilor din orașul Covasna (1926—1952); Camera de muncă din orașul Sfîntu Gheorghe (1936—1949); Căminul meseriașilor din orașul Sfîntu Gheorghe (1926—1952). Documentele acestor fonduri cuprind date referitoare la statutele breslelor, activitatea desfășurată, liste ale membrilor corporațiilor, probleme legate de procesul de producție, conflicte de muncă dintre ucenici, calfe și patroni.

Dezvoltarea industrială a județului Covasna este atestată de documentele existente în arhiva următoarelor întreprinderi: întreprinderea minieră „Concordia" din Codlea Societate Anonimă (1875—1948); întreprinderea minieră Căpeni (1876—1948); întreprinderea textilă „Oltul" (1891—1962); întreprinderea de țigarete (1896—1960); Fabrica de postav „Peterffy Adalbert" din orașul Covasna (1934—1948). Dacă în trecut județul nu a cunoscut o puternică dezvoltare industrială ca în zilele noastre, putem spune totuși că au existat cîteva întreprinderi care au avut

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

un rol important în formarea și dezvoltarea clasei muncitoare și a luptei sale pentru o viață mai bună.

Documentele acestor fonduri furnizează informații referitoare la activitatea întreprinderilor, la volumul producției, utilaje și tehnologii folosite, statistici legate de forța de muncă existentă și necesară, aspecte sociale privind retribuțiile, dări de seamă asupra întreprinderilor. Aceste documente cuprind date valoroase referitoare la transformările înnoitoare survenite în organizarea și activitatea acestor întreprinderi după naționalizarea lor.

Fondurile agricole ale filialei din care fac parte: Camera Agricolă a județului Trei Scaune (1921—1955); Regiunea Agricolă Sfîntu Gheorghe (1920—1945); Regiunea Agricolă Miclosoara (1921—1940); Ocolul Agricol Tîrgu Secuiesc (1921—1951); Ocolul Agricol Covasna (1945—1950); Ocolul Agricol Ozun (1945—1949); Ocolul Agricol Sfîntu Gheorghe (1945—1949); Ocolul Sillvic Covasna (1879—1929); Ocolul Silvic Sfîntu Gheorghe (1884—1950); Serviciul zootehnic și sanitar veterinar al județului Trei Scaune (1913—1949); Serviciul zootehnic și sanitar veterinar al plasei Covasna (1936—1940), constituie o sursă prețioasă de studiere și cunoaștere a situației agricole a județului Covasna după primul război mondial. Sînt pe larg cuprinse acțiunile cu privire la înfăptuirea reformei agrare din anul 1921, cu adîncile implicații sociale ale acestui act. Aceste fonduri reflectă activitatea consiliilor locale de reformă agrară, concretizată în înfăptuirea lucrărilor de expropriere și împroprietărire.

Fondul Camerei Agricole a județului Trei Scaune, instituție care avea atribuția să contribuie la dezvoltarea agriculturii cu toate ramurile ei, a silviculturii și zootehniei, cuprinde informații despre organizarea cursurilor agricole cu țăranii, a expozițiilor agricole, despre aprovizionarea agricultorilor cu semințe selecționate, mașini și unelte agricole, reproducători; conține dări de seamă și rapoarte, corespondență cu Ministerul Agriculturii și

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

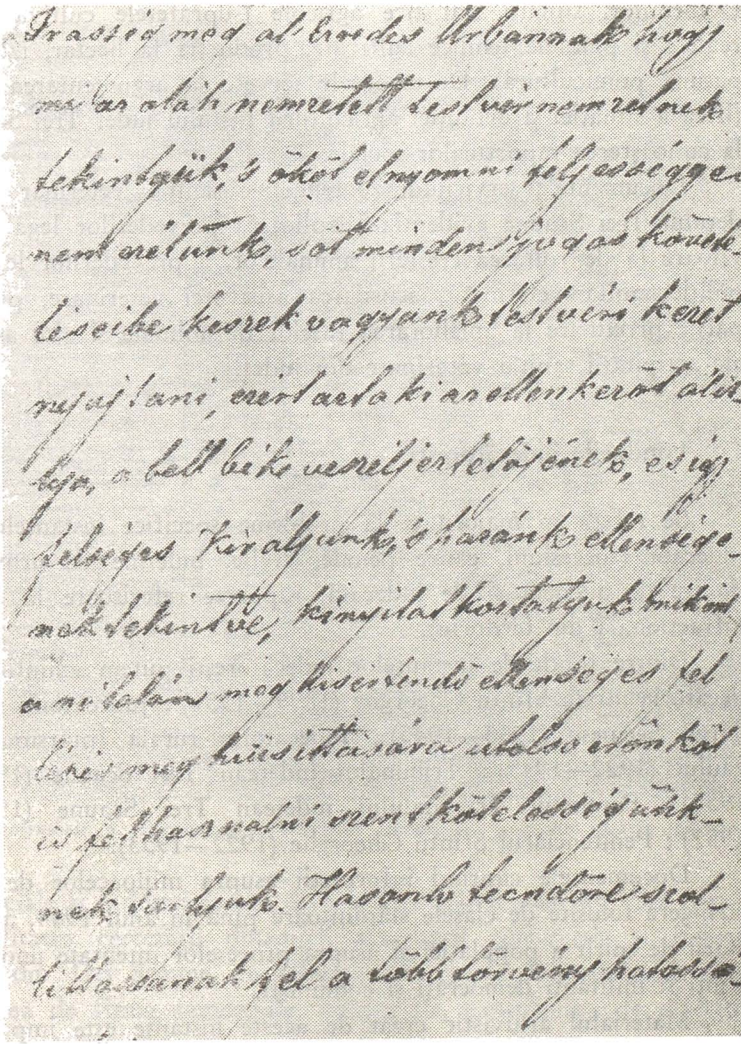

1848 octombrie 2. Şedinţa Comitetului permanent de apărare în care se precizează poziţia secuilor faţă de români: „Noi considerăm naţiunea română frate şi pentru îndeplinirea drepturilor sale legitime s^ntem gata să-i întindem o mînă frăţească".

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Domeniilor, situații statistice agricole (suprafețele cultivate, cerealele și plantele tehnice cultivate, producția la hectar, izlazuri, pășuni, pomicultură). Documentele servesc la argumentarea științifică a situației și evoluției agriculturii fostului județ Trei Scaune, la cunoașterea raporturilor sociale.

Documentele serviciului zootehnic și sanitar veterinar al județului Trei Scaune evidențiază aplicarea prevederilor legale privitoare la dezvoltarea creșterii animalelor, a prevederilor legii de poliție sanitar-veterinară, acordarea asistenței veterinare, preocupările privitoare la ameliorarea raselor de animale și alte aspecte ale activității sanitar-veterinare din județ.

Fondurile judecătorești

Se referă în majoritate la probleme specifice instanțelor de judecată (succesiuni, cauze penale, civile, buletine de urmărire, dosare de anchetă și de judecată, rapoarte referitoare la starea infracțională din teritoriu).

Dintre fondurile instanțelor judecătorești putem aminti : Judecătoria mixtă Sfîntu Gheorghe (1899—1951) ; Judecătoria mixtă Tîrgu Secuiesc (1933—1945) ; Judecătoria rurală Întorsura Buzăului (1922—1949) ; Tribunalul județean Trei Scaune (1923—1950) ; Parchetul Tribunalului județean Trei Scaune (1923—1952) ; Penitenciarul Sfîntu Gheorghe (1922—1953).

Documentele cuprind informații asupra mijloacelor de constrîngere folosite de clasele stăpînitoare pînă în anul 1944, asupra stării de spirit a populației și asupra proceselor intentate unor patrioți și militanți democrați și comuniști.

Materialul arhivistic creat de aceste instanțe este important din punct de vedere economic și politic, oglindind tranzacțiile avînd ca obiect proprietatea mobilă și imobilă, litigiile și conflictele ivite în cadrul acestor relații economice, dosarele de înscriere de firme

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

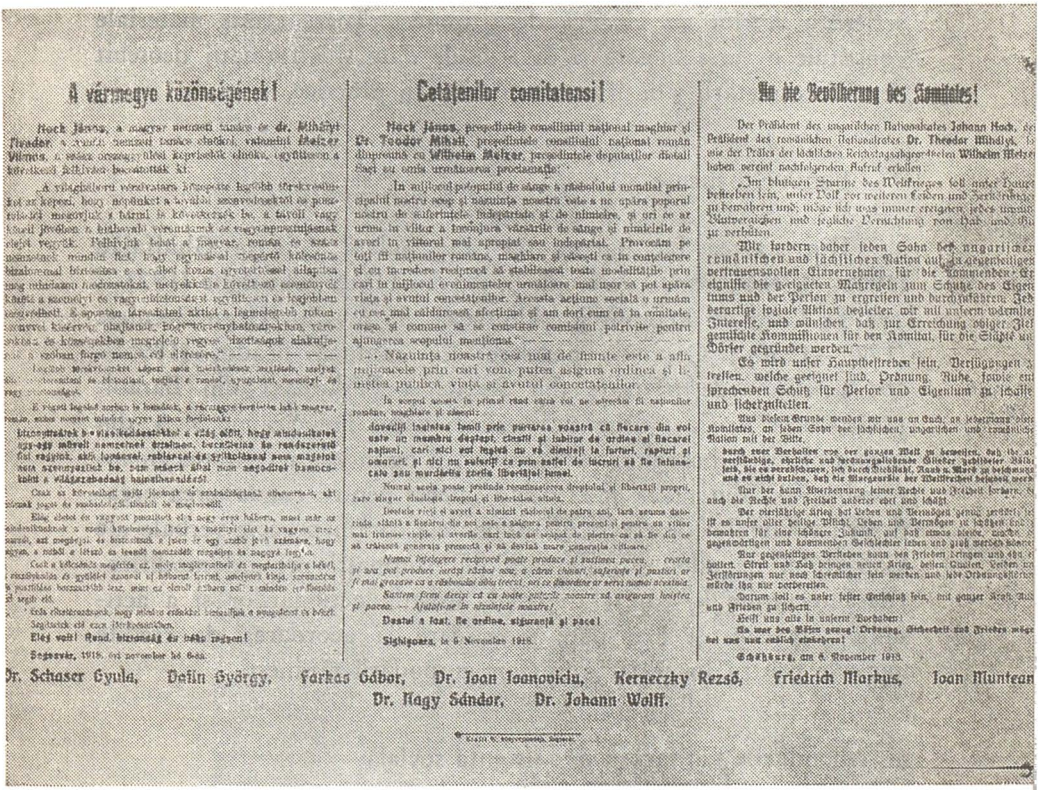

A vármegye közönségének!

Hock János, a magyar nemzeti tanács és dr. Mihályi Teodor, a román nemzeti tanács elnökei valamint Meltzer Vilmos, a német országgyűlési képviselők elnöke, ügyvédeink a következő felhívást bocsátották ki:

A világháború véres áldozatai évtizedek hosszú során keresztül sem képesek, hogy népünket a harctól visszatartsák és pusztulását megszüntessék a bűnök és vétkesek ha a távoli vagy közeli jövőben a kiábrándult véreinknek az ellenségeskedésnek végét vessék. Felhívjuk tehát a magyar, román és szász nemzetiségi rendeket fiait, hogy egymással szemben kölcsönös bizalommal közeledjenek s a mindkét fajnak egyenlőképpen alapuló igazságos megoldás érdekében, tudjanak és kívánják is közösségi küzdelmeiket és szenvedéseiket megtalálni és a legrövidebb időn belül az egymás közötti viszályokat is elsimítani. E szellemben kívánjuk a magyar-román nemzetiségi kérdést is rendezni. Ennek érdekében megkérjük a vegyes összetételű vármegyék összes nemzetiségi képviselőit, hogy a vármegyei közigazgatási bizottság ülésére f. évi november hó 6-án délután 3 órára a vármegyeházára összehívandó értekezletre szíveskedjenek megjelenni.

Ezek az történelmi napok, amelyek a magyar nép sorsát végleg eldöntik, a magyar nemzetiségi rendeknek is megadják a módot arra, hogy a közös hazának, amelyben együtt élünk, a jövőben is hűséges polgárai maradjanak.

Ebben az értelemben kérjük a magyar nép hűséges, most már az összetartásnak a szent kötelességére. Hogy a magyar élet és vagyon összeomlás, azt megértjük és beismerjük, a jaon is egy szebb jövő szépsége, hogy ezután a rabló és lázító elemektől megóvjon és megvédjen bennünket.

Csak a közösségi megértés az, mely megkímélheti és megbékítheti a lelkeket, megbékítheti és gyógyítani tudja az elkeseredett kínzó, szenvedése és pusztítási hozzáértéssel bíró, mint az elmúlt évtized alatt az emberek és fajok is egymás ellen.

Éljen volt! Éljen a haza, birtonság és béke virjon!

Segesvár, 1918. évi november hó 6-án.

Cetăţenilor comitatensi!

Hock Ianoş, preşedintele consiliului naţional maghiar şi Dr. Teodor Mihali, preşedintele consiliului naţional român împreună cu Wilhelm Meltzer, preşedintele deputaţilor dietali sasi au emis următoarea proclamaţie:

In mijlocul potopului de sânge a răsboiului mondial principiul nostru este şi rămâne nostru este a nu apăra poporul nostru de asfinţitele, înfăţişările şi de nimicire, şi ori ce ar urma în viitor a înceşiora vărsările de sânge şi nimicirile de avere în viitorul mai apropiat sau îndepărtat. Provocăm pe toţi fii naţiunilor române, maghiare şi săseşti ca în conţelegere şi cu încredere reciprocă să stabilească toate modalităţile prin cari în înfiorătoarele evenimentele următoare mai mare să pot apăra viaţa şi averea concetăţenilor. Această acţiune socială o urmăm cu cea mai calduroasă silicitare şi am dori cum că la comitate, oraşe şi comune să se constitue comisiuni pentru atingerea acestui scopul menţionat.

— Naţiunile noastre cari sunt pe fiinţe este a ajunge la o înţelegere prin cari vom putea asigura ordinea şi liniştea publică, viaţa şi averile concetăţenilor.

In scopul acesta în primul rând cătă voi se adresăm fii naţionalităţilor române, maghiare şi săseşti:

dovediţi înţelepciune înnoită prin purtarea voastră că fiecare din voi este un membru deplinşi cinstit şi inferior de ordine şi bucurei pacinei; cari nici voi nu veţi face nu să dimineţi la furturi, rapturi şi omoruri, şi nici nu veţi voi ca prin nefiei de incruri să fie întunecate sau murdărite feţele liberităţei lumei.

Numai acela poate preţuiede neatârnarea dreptului şi libertăţi proprii, care singur cunoaşte dreptul şi libertatea altuia.

Deoarece viaţă şi averi a nimănui răsboiul de pâine nu are, iară aceasta datorită statului a fiinţei nu are cine a salgura pentru prezent şi pentru un viitor mai îndepărtat, să avem noi cari încă ne scăpat de pierire ca să fie din ce să trăiască generaţia prezentă şi să devină mare comunităţile viitoare.

Numai înţelegerea reciprocă poate produce şi asigurare pace. — Acesta şi aşa pot produce curăţi rădăcini sau, a căror chemări, asfinţenţe şi puteri, ar fi mai greoase ca o răbdoroabă atât trecut, nu ce discordie ar aceşi numai acestora.

Nostrum firm dorinţ că cu toate puterile noastre să asigurăm liniştea şi pacea. — Ajutăm-ne în această misiune!

Deutsch a fost. în ordine, siguranţă şi pace!

Sighişoara, în 6 Noiembrie 1918.

Dr. Schaser Gyula, Dr. Ioan Ioanoviciu, Kerneczky Rezső, Friedrich Markus, Ioan Muntean
Dr. Nagy Sándor, Dr. Johann Wolff.

Tiparul C. Wagner-Sighişoara.

An die Bevölkerung des Komitates!

Der Präsident des ungarischen Nationalrates Johann Hock, der Präsident des rumänischen Nationalrates Dr. Theodor Mihályi, sowie der Präses der sächsischen Reichstagsabgeordneten Wilhelm Meltzer haben vereint nachfolgenden Aufruf erlassen:

„Im blutigen Sturme des Weltkrieges soll unser Teures bestehen bleiben, unser Volk vor weiteren Leiden und Verderbnissen zu bewahren und, wenn ich was immer ereignen jedes weitere Blutvergießen und jegliche Vernichtung von Hab und Gut zu verhüten.

Wir fordern daher jeden Sohn der ungarischen, rumänischen und sächsischen Nation auf, in gegenseitigen vertrauensvollen Einvernehmen für die kommenden Ereignisse die geeigneten Maßregeln zum Schutze des Eigentums und der Person zu ergreifen und durchzuführen. Jede bewaffnete soziale Aktion begleiten wir mit unserm warmsten Interesse, und wünschen, daß zur Erreichung obiger Absichten gemischte Kommissionen für den Komitat, für die Städte und Dörfer gegründet werden.

Es wird unser Hauptbestreben sein, Verfügungen zu treffen, welche geeignet sind, Ordnung, Ruhe, sowie entsprechenden Schutz für Person und Eigentum zu schaffen und sicherzustellen.

Aus diesen Gründe wenden wir uns an Euch, an jedermann dieser Komitates, an jeden Sohn der sächsischen, ungarischen und rumänischen Nation mit der Bitte,

durch euer Verhalten von der ganzen Welt zu beweisen, daß ihr, als verständige, ehrliche und pflichtgetreue Bürger, jedweder Zeit, auch, die es verschulden, daß durch Blutschuld, Raub u. Mord zu bereichern und es nicht dulden, daß die Morgenröte der Weltfreiheit befleckt werde.

Nur der kann Achtung seiner Rechte und Freiheit fordern, der auch die Rechte und Freiheit anderer ehrt und schätzt.

Der vierjährige Krieg hat Leben und Vermögen genug gefordert, ist es unser aller heilige Pflicht, Leben und Vermögen zu schützen für kommenden für eine schönere Zukunft, auf daß unsere liebe, wackere, gegenwärtigen und kommenden Geschlechter leben und groß werden können.

Nur gegenseitiges Verstehen kann den Frieden bringen und ihn erhalten. Streit und Hab bringen neues Arieg, deiten Qualen, Leiden und Zerstörungen nur noch schrecklicher sein werden und jede Ordnungsstörung entfernt sich nur vorderselben.

Darum sei es unser teuerstes sein, und ganzer Kraft Ruh und Frieden zu sichern.

Heißt uns alle in unserm Vorhaben:

Es war des Volkes ganzes! Gedeihen, Sicherheit und Frieden möge hat uns und endlich einkehren!

Schäßburg, am 6. November 1918.

1918 noiembrie 6. Proclamaţia românilor, maghiarilor, saşilor pentru unitate.

comerciale şi industriale sau diverse asociaţii şi societăţi care oferă posibilitatea cercetării dinamicii activităţii comerciale şi industriale din Trei Scaune, cu referiri concrete la înfiinţarea şi desfiinţarea de firme comerciale, industriale, constituirea de diferite asociaţii, organizaţii, care conţin date cu privire la caracterul şi activitatea lor.

Fondurile judecătoreşti păstrează, de asemenea, dosare de acte prezentate spre autentificare, mape de hotărîri şi registre de tran-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

scriere a actelor de vînzări, date, ipoteci. Toate aceste materiale constituie o sursă bogată și diversă de date și informații deosebit de utile cercetării științifice cît și folosirii practice.

Fonduri bancare

Din acestea fac parte: Banca populară Alianța Ghidfalău (1903—1948); Banca de credit S. A. din Sfîntu Gheorghe (1923—1947); Casa de Economii „Ajutoare" S. A. din Tîrgu Secuiesc (1928—1930); Casa de păstrare din comuna Brăduț (1895—1947); Casa de păstrare din Regiunea Păduroasă din Baraolt (1883—1947); Casa de păstrare din județul Trei Scaune S. A. din orașul Sfîntu Gheorghe (1876—1948) și oglindesc activitatea financiar-bancară din județ, prezentînd interes pentru cunoașterea organizării sistemului de credit. Documentele conțin procese-verbale ale Consiliului de administrație oferind informații privind modificările intervenite în capitalul social, situația acționarilor și a acțiunilor, precum și alte date referitoare la acordarea de credite agricole pentru încurajarea micilor gospodării țărănești.

Fondurile sanitare și de asistență socială

Cuprind fondurile: Spitalul județean Sfîntu Gheorghe (1922—1944); Azilul de bătrîni al județului Trei Scaune (1896—1949); Orfelinatul de băieți și casa de caritate a județului Trei Scaune (1893—1944); Sedria orfanală a orașului Sfîntu Gheorghe (1881—1943); Sedria orfanală a orașului Tîrgu Secuiesc (1852—1944); Serviciul sanitar al județului Trei Scaune (1888—1938), constituind o bază documentară pentru studierea atît a problemelor legate de starea sănătății în județ, cît și a mijloacelor medicale folosite pentru limitarea sau combaterea epidemiilor. Dintre documentele acestor fonduri menționăm pe cele mai im-

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

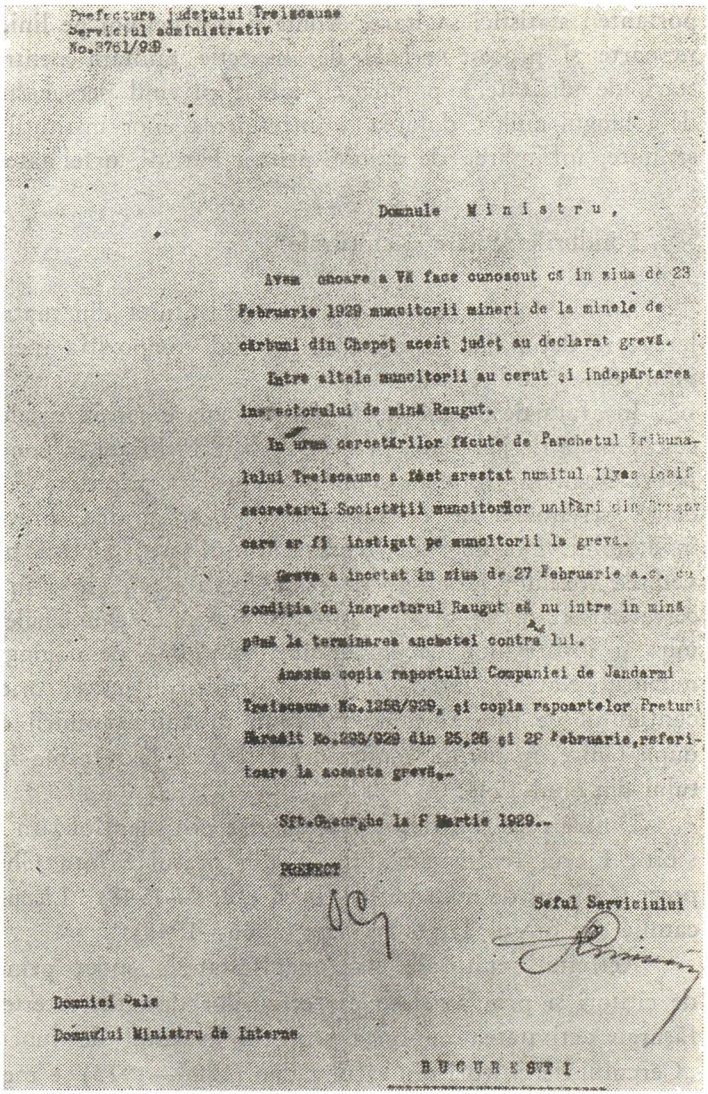

Prefectura județului Treiscaune
Serviciul administrativ
No.3761/929.

Domnule M i n i s t r u ,

Avem onoare a Vă face cunoscut că în ziua de 23 Februarie 1929 muncitorii mineri de la minele de cărbuni din Chepeț acest județ au declarat grevă.

Între altele muncitorii au cerut și îndepărtarea inspectorului de mină Raugut.

În urma cercetărilor făcute de Parchetul Tribunalului Treiscaune a fost arestat numitul Ilyes Iosif secretarul Societății muncitorilor unitari din Chepeț care ar fi instigat pe muncitorii la grevă.

Greva a încetat în ziua de 27 Februarie a.c. cu condiția ca inspectorul Raugut să nu intre în mină până la terminarea anchetei contra lui.

Anexăm copia raportului Companiei de Jandarmi Treiscaune No.1258/929, și copia rapoartelor Preturi Mercurea No.283/929 din 25,26 și 28 Februarie,referitoare la aceasta grevă.-

Sft.Gheorghe la 1 Martie 1929.-

PREFECT

Seful Serviciului

Domniei Sale
Domnului Ministru de Interne

B U C U R E Ș T I

1929 martie 8. Raportul Prefecturii Trei Scaune referitor la declararea grevei minerilor din Căpeni.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

portante : statistici sanitare, ordine și instrucțiuni pe linie sanitară, rapoarte și procese-verbale de inspecție sanitară pentru analiza stării de sănătate a populației, tabele privind personalul medical de-a lungul anilor, dotarea și întreținerea unor instituții sociale și sanitare, înființarea de aziluri pentru bătrîni, orfelinate și altele.

Fondurile școlare și culturale

Arhiva fondurilor școlare este constituită din matricole școlare care dețin date interesante privind compoziția socială a elevilor, obiectele predate.

În afară de matricole, fondurile școlare conțin cataloage, procese-verbale de inspecție, procese-verbale încheiate în consiliile profesorale sau în ședințele comitetelor școlare, rapoarte și corespondență privitoare la organizarea și desfășurarea procesului de învățămînt. Documentele reprezintă utilitate practică pentru dovedirea studiilor absolvite de către foștii elevi, cît și în domeniul cercetării științifice privind istoricul acestora, schimbările de denumire a instituțiilor de învățămînt survenite de-a lungul anilor, numărul elevilor înscriși și al cadrelor didactice, orientarea și conținutul de idei al învățămîntului în anii stăpînirii dualiste și după Unire, în perioada interbelică și pînă la reforma învățămîntului din anul 1948.

Dintre cele 162 fonduri școlare se pot menționa în mod deosebit : Liceul real-umanist nr. 1 din orașul Sfîntu Gheorghe în prezent Liceul de matematică-fizică (1856—1948) ; Liceul romăno-catolic din orașul Tîrgu Secuiesc (1866—1948).

Activități culturale s-au manifestat în județ prin cercurile de cititori și prin asociații ale cercurilor de citit. Acestea își desfășurau activitatea pe lîngă școli. În statutul de funcționare al „Cercului de cititori din satul Zălan (1886—1913) se menționează că scopul cercului era ridicarea nivelului de cultură al populației și folosirea mai plăcută a timpului liber.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

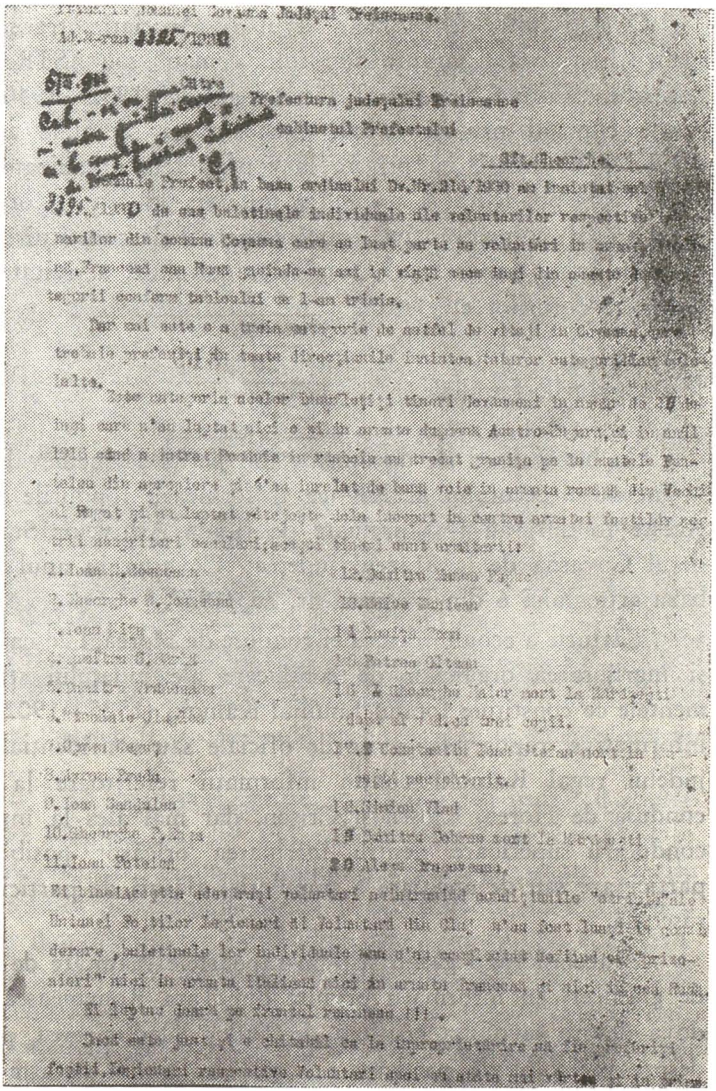

Prefectura județului Trei-Scaune
Cabinetul Prefectului

1931 ianuarie 15. Raportul primarului comunei Covasna către Prefectura Trei Scaune privind împroprietărirea locuitorilor din Covasna care au participat la desăvîrşirea statului naţional unitar român.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

O activitate deosebită a avut-o „Asociația transilvăneană pentru literatura și cultura poporului român" sau ASTRA, departamentul Sfîntu Gheorghe și Tîrgu Secuiesc (1932—1940). Actele create cuprind procese-verbale încheiate la ședințele adunărilor generale, informații cu privire la conferințele organizate de asociație, corespondență și ordine primite de la centru, organizarea unor serbări comemorative, procese-verbale de constituire a cercurilor culturale, rapoarte ale căminelor culturale, activitatea bibliotecilor, a corurilor etc.

Fondurile familiale

Un bogat fond de documente din perioada medievală și pînă la începutul secolului al XX-lea îl formează fondurile familiale. Aceste fonduri au fost preluate de filiala Arhivelor Statului județul Covasna de la Muzeul județean Covasna în anul 1961, pe baza articolului 6 din Decretul nr. 353/1957.

Mărturie a ecoului răscoalei conduse de Horea, Cloșca și Crișan și îngrijorarea organelor de conducere ale județului stau documentele ce constituie fondul familial Kalnoki (1525—1902). Notele informative, rapoartele, scrisorile oficiale sau confidențiale trimise judelui regal Kalnoki conțin informații referitoare la răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan, dar mai ales la îngrijorarea conducerii superioare pentru înfrînarea oricăror posibilități de participare sau de angajare a populației alături de participanții la răscoală.

În același fond găsim știri în rapoartele înaintate de pichetele de grăniceri cu informații primite din Țara Românească și Moldova despre revoluția condusă de Tudor Vladimirescu, precum și despre pericolul de participare a populației din această zonă la evenimentele semnalate, măsurile ce se impuneau pentru împiedicarea transportului de arme către revoluționari.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

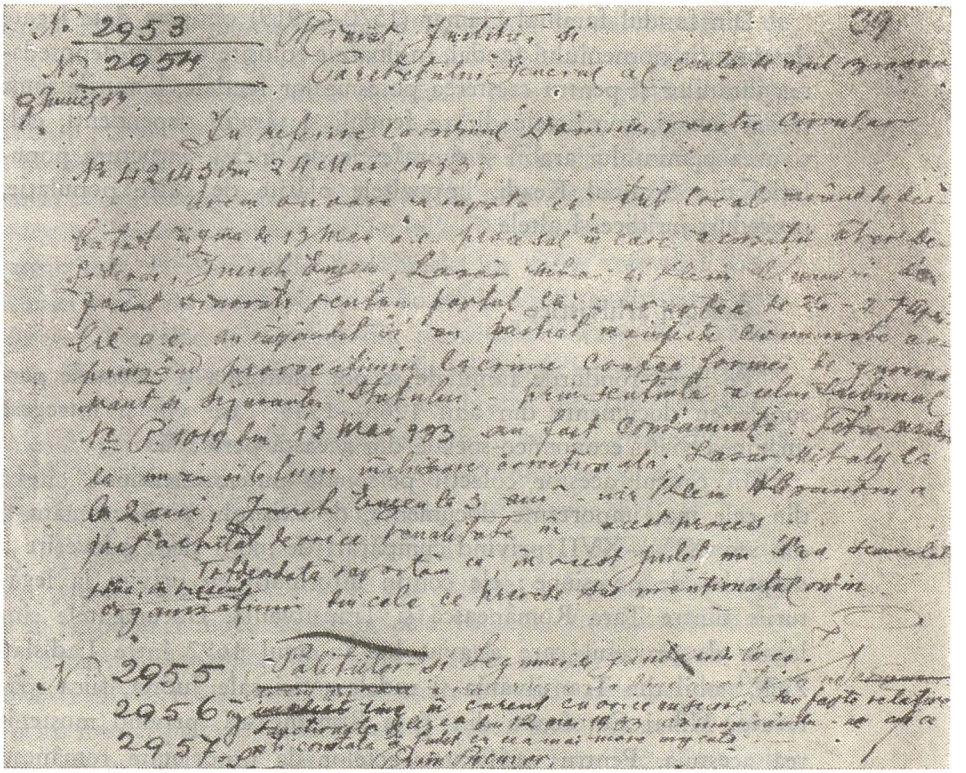

1933 iunie 9. Procesul de condamnare al unor comuniști din Sfîntu Gheorghe.

Un alt fond important pentru conținutul său istoric îl constituie fondul familial „Apor" din comuna Turia de Jos (1325—1885). Documentele fondului oglindesc prezența acestei familii în viața politică a Scaunului Kezdi și a Scaunului Trei Scaune și se compun din donații de moșii din partea principilor Transilvaniei, cumpărări-vînzări-schimburi-împărțiri-zălogiri de posesiuni cît și de iobagi ; deosebit de importante sînt informațiile ce reies din corespondența purtată cu o serie de personalități ale vieții social-politice din țară și străinătate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Din fondul familial Hamar (1570—1919) obținem date legate de evoluția domeniului feudal, mijloacele folosite pentru deposedarea țăranilor și pentru creșterea posesiunilor feudale, bunurile unor țărani iobagi, conflictele dintre feudali și țăranii dependenți, cultivarea pămîntului arabil și suprafețele de fîneață, structura populației din Scaunul Kezdi, impozitele plătite de către populație, proceduri juridice și altele.

Colecții arhivistice

Pe lîngă fondurile familiale se pot menționa și colecțiile personale cu documente din anii 1263—1945, care vin și întregesc imaginea vieții economico-sociale din această perioadă.

În cadrul acestor colecții personale putem menționa cîteva din cele mai importante documente, de exemplu actele românești din sec. XIV—XVII privind cumpărări de moșii și de adeverire a dreptului de posesiune ; ele conțin informații cu privire la legăturile dintre Țara Românească și Transilvania. Documentele sînt legate de procesul care a avut loc în anul 1692 între Ladislau Zeik, nobil din Transilvania și rudele soției sale Judita, fiica spătarului Mihai Coțofeanu din Țara Românească, privind moștenirea acestuia. Pentru verificarea actelor de proprietate românești și transferarea lor a fost numită o comisie mixtă alcătuită din trei nobili transilvăneni și doi boieri din Țara Românească (Mihai Bibescu și Dan Florescu), care, pe lîngă transcrierea documentelor originale, au adunat și unele piese autentice. Actele se referă la dreptul de proprietate al jupînesei Hîrșova, soția marelui spătar Mihai Coțofeanu și al surorii ei Zamfira, soția postelnicului Dragotă, întărite de domnii Gavril Movilă, Matei Basarab, Constantin Șerban, Radu Leon, Gheorghe Duca Vodă.

Între colecțiile personale se păstrează cel mai vechi document, din anul 1263, fiind o copie din anul 1885, care precizează bunurile Conventului de la Cluj-Mănăștur, emis de regele Ungariei,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Bela al IV-lea, și întărit de regele Sigismund în anul 1436 și de către voievodul Transilvaniei, Cristofor Báthori, în anul 1580.

Aceste colecții personale constituie un izvor prețios de informații privind istoria breslelor din Transilvania, cum sînt cele 20 de pergamente dintre anii 1337—1539 date de către voievozii Transilvaniei, documente ce se referă la puternica breaslă a tăbăcarilor sau pielarilor din Cluj, la relațiile acestora cu orașele din Transilvania, la privilegiile date breslei de către voievozii Transilvaniei Petru de Szentgyörgy și Bozin în 1509, constituirea confederației breslelor tăbăcarilor din principalele orașe din Transilvania (Brașov, Cluj și Bistrița) — întărită prin privilegiul regelui Ludovic al II-lea în 1520 ; la statutul breslei din 1569, cît și documente privind breasla cismarilor din Cluj, a croitorilor din Huedin, a măcelarilor români din Alba Iulia, ca și date referitoare la familii de nobili din județele Trei Scaune și Ciuc.

Documentele colecțiilor personale prezintă de asemenea interes pentru reconstituirea unor evenimente și fapte istorice, cum ar fi războiul condus de principele Rakoczi Francisc al II-lea.

Colecția registrelor de stare civilă parohiale dintre anii 1696—1950 se referă la date personale privind unele personalități istorice locale, precum revoluționarul Gabor Aron, generalul Czecz Ioan, sau personalități culturale ca scriitorul Benedek Alexe, pictorul Gyarfas Jenö și alții. În aceste registre sînt notate de către preoți unele evenimente mai importante care s-au petrecut în satele lor, de exemplu cutremure, secetă, inundații.

Registrele parohiale de stare civilă au o mare importanță pentru studierea complexă a istoriei locale, conținînd pe lîngă datele statistice pe care le oferă și informații privind stratificarea socială a locuitorilor satelor, prin menționarea stării sociale a născuților, cununaților, decedaților, precum și a meseriei practicate. Matricolele de înregistrare a deceselor, prin specificarea cauzei morții, oferă date interesante despre frecvența bolii, ravagiile unei epidemii, precum și cauzele frecvente ale morții infantile.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

În cadrul colecției de manuscrise menționăm manuscrisul privind „Medicamente casnice speciale" (1761—1768) și copia manuscris „Istoriceasca carte Viața și minunile sfinților" (1849).

Colecția de matrice sigilare a filialei (65 piese din anii 1509—1970) cuprinde tipare provenind de la diferiți posesori locali.

Mai multe matrice sigilare provin de la diferite primării comunale : Ilieni, Boroșneul Mare, Pădureni, Vîlcele, Saciova, Zagon, două aparținînd unor vechi instituții administrative orășenești, respectiv orașului Sfîntu Gheorghe, din 1509 și sigiliul orașului Tg. Secuiesc din 1740.

Unele din tipare aparțin întreprinderilor economice, ca fabrica de spirt din localitatea Cătălina, fostul județ Trei Scaune, întreprinderea de ape minerale din Sfîntu Gheorghe, iar altele unor instituții financiare și bancare : percepțiile circumscripției a V-a Covasna, Boroșneul Mare și Ozun ; alte tipare sigilare aparțin instituțiilor poștale : oficiile poștale din Sfîntu Gheorghe, Tîrgul Secuiesc, Hălchiu. O parte din aceste tipare au aparținut unor instituții cu caracter social : Unirea muncitorilor și muncitoarelor de la fabricile de tutun și chibrituri din România, Sindicatul C.A.M. Sfîntu Gheorghe, Sindicatul muncitorilor din industrie — fabrica de tutun Sfîntu Gheorghe. Colecția cuprinde și unele matrice folosite în trecut de unii funcționari publici : primarul orașului Sfîntul Gheorghe și prim pretorul plășii cu această denumire.

Dintre instituțiile judiciare în colecție, se află cea a Tribunalului popular al raionului Tg. Secuiesc.

Colecția de sigilii reprezintă o sursă importantă pentru cercetarea istorică, constituind un valoros izvor de date privind evoluția instituțiilor administrative.

Biblioteca filialei a luat ființă în anul 1954 datorită donațiilor particulare cît și a celor făcute de către consiliul popular județean Covasna, consiliile populare orășenești Sfîntu Gheorghe și Tîrgul Secuiesc. Prezintă interes edițiile de documente, periodicele și cărțile cu privire la statisticile agrare, zootehnice, despre comerț și populație, editate între anii 1880—1914.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Fondurile și colecțiile de care dispune filiala au permis organizarea și în același timp planificarea în perspectivă a unor ample activități de valorificare a documentelor în scopuri științifice și cultural-educative. Întreaga activitate de valorificare desfășurată de filială răspunde cerințelor formulate de documentele de partid și de stat și este orientată spre a contribui la rezolvarea problemelor ce stau în fața istoriografiei românești. Un accent deosebit se pune pe valorificarea documentelor din fondurile filialei ce conțin informații legate de istoria locală, parte integrantă a istoriei naționale, în scopul educării maselor în spiritul patriotismului socialist, al dragostei față de trecutul istoric al țării.

Arhiviștii filialei, independent sau în colaborare cu instituțiile de cultură ale județului participă tot mai frecvent la viața cultural-științifică a județului, la organizarea și desfășurarea manifestărilor științifice și cultural-educative evocatoare ale unor momente istorice.

*

Din inițiativa Arhivelor Statului județul Covasna au fost organizate, pentru valorificarea documentelor în scopuri științifice, expoziții, conferințe, simpozioane, sesiuni de comunicări, au fost scrise articole în presa locală și reviste de specialitate, dedicate sărbătoririi unor evenimente ca : „50 de ani de activitate revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu" ; „60 de ani de la făurirea P.C.R." ; „150 de ani de la crearea Arhivelor Statului" ; „2050 de ani de la formarea primului stat dac centralizat condus de Burebista", „35 de ani de la instaurarea primului guvern muncitoresc țărănesc din istoria României și legiferarea reformei agrare" ; „75 de ani de la răscoala țăranilor din 1907 și 20 de ani de la încheierea cooperativizării agriculturii" ; „60 de ani de la crearea U.T.C." ; „Unirea principatelor" ; „23 August 1944" ; „135 de ani de la revoluția burghezo-democratică din anul 1848" etc.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

O altă formă de valorificare științifică a tezaurului documentar avînd o importanță deosebită în educarea patriotică a tuturor cetățenilor și îndeosebi a tineretului a constituit-o prezentarea de expuneri în școli și organizarea practicii elevilor de la Liceul de filologie-istorie.

Sporirea frecvenței și numărului cercetătorilor de la sala de studiu a filialei, cît și diversificarea temelor cercetate relevă interesul crescut față de tezaurul documentar, popularizat și prin intermediul ziarului local „Cuvîntul Nou" la rubrica „Memoria Arhivei".

Colectivul filialei desfășoară o interesantă activitate privind îmbogățirea în continuare a tezaurului arhivistic național și introducerea rapidă, în circuitul științific a noilor informații istorico-documentare și cultural-educative, referitoare la procesul amplu de construire a socialismului în țara noastră, de marile prefaceri din toate domeniile de activitate.

În cadrul diversificării mijloacelor de modernizare a activității arhivistice, colectivul filialei acordă o atenție deosebită intensificării activității de cercetare tematică pentru introducerea informațiilor pe calculator în vederea regăsirii lor automate și rapide. Perfecționarea pregătirii politico-ideologice și profesionale a cadrelor constituie o preocupare permanentă prin care se asigură realizarea calitativă și cantitativă a tuturor sarcinilor ce revin filialei Arhivelor Statului județul Covasna.

Ținînd cont de cerințele noii perioade a societății, de rolul hotărîtor al științei în edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate, puternic mobilizate de prevederile înscrise în documentele programatice ale partidului nostru filiala se străduiește să-și orienteze activitatea pentru a ridica la cote mai înalte rezultatele obținute pînă acum pentru a răspunde menirii sale de factor de cultură în viața județului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

RÉSUMÉ

La Filiale des Archives de l'Etat du département de Covasna présente dans son ouvrage un aperçu de l'évolution historique de ces parages et de la valeur des documents qu'elle conserve dans ces dépôts.

La première partie de l'ouvrage nous présente le cadre historique et géographique du département de Covasna d'aujoud'hui, on mentionne les découvertes archéologiques qui confirment l'ancienneté et la continuité de la population autochtone sur ce territoire et sa participation à tous les événements importants de l'histoire du pays. On met en évidence les vestiges culturels daces, gardés en plusieurs localités du département. On souligne aussi la lutte des habitants de ce département pour indépendance nationale, les mouvements socials et la lutte des communistes pour édifier une nouvelle société.

Dans la deuxième partie de la monographie on présente les premières préoccupations pour la conservation des documents jusqu'à la création des Archives de l'Etat comme institution specialisée, et ensuite on fait un bref historique de la Filiale des Archives de l'Etat du département de Covasna. On nous présente aussi des aspects de l'activité déployée par la filiale pour inventarier, selectionner et conserver les documents.

On passe en revue du point de vue thématique les fonds et les collections de la filiale : administratifs, judiciaires, économiques, des Assurances sociales, scolaires et culturels, familiales. On donne aussi des informations concernant le contenu des plus importants fonds et collections, en illustrant avec les documents les plus significatifs, les aspects de la vie social-économique, politique et culturelle du département de Covasna d'aujourd'hui, depuis les temps anciens et jusqu'à nos jours.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

En conclusion on nous présente les préoccupations concernant la valorification scientifique et la popularisation des richesses documentaires de la filiale.

Par sa structure et son aspect, accompagné d'une riche illustration l'ouvrage veut faire connaître aux spécialistes et au grand public le trésor documentaire de la Filiale des Archives de l'Etat du département de Covasna et les activités déployées par cette institution de culture.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tiparul executat la I. P. „13 Decembrie 1918“ cd. nr. 2/106

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro